

Inicjatywa uchwałodawcza mieszkańców to nic innego jak usankcjonowane prawnie proponowanie rozwiązań dotyczących prawa miejscowego. Propozycje te dotyczyć mogą większości obszarów funkcjonowania gminy: strategicznych – np. wieloletnich inwestycji lub kierunku rozwoju całego obszaru, ale i szczegółowych, np. gospodarowania odpadami, opłat za parkowanie, czy honorowego obywatelstwa miejscowości. Inicjatywa powoduje konfliktów; często im zapobiega. Ułatwia też pracę samym radnym, którzy dostają od mieszkańców gotowe lub prawie gotowe projekty uchwał. Nie wymusza na radzie przyjęcia wnioskowanych rozwiązań prawnych, a jedynie je proponuje – pobudza do współpracy.

Podstawa prawna:

Krzysztof Izdebski

Podstawy prawne wprowadzenia do statutów jednostek samorządu terytorialnego instytucji inicjatywy uchwałodawczej mieszkańców.

Inicjatywa uchwałodawcza mieszkańców jest cennym uprawnieniem urzeczywistniającym realizację szeregu zasad demokratycznego państwa prawa. Na wstępie należy jednak zauważyć, że **nie istnieją przepisy powszechnie obowiązującego prawa, które wprost nakazywałyby** zawieranie w statutach jednostek samorządu terytorialnego zapisów określających grupę mieszkańców jako podmiot mogący zgłosić propozycję projektu uchwały. Takie uprawnienia **można jednak wywieść z szeregu przepisów rangi konstytucyjnej, ustaw samorządowych oraz międzynarodowych dokumentów dotyczących zasad funkcjonowania samorządu terytorialnego**. Co nie bez znaczenia, żaden przepis prawa nie zakazuje ponadto istnienia instytucji obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej. Warto również odnotować, że w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się projekt ustawy opracowanej przez Prezydenta RP, który m.in. wprowadza ten termin do obiegu prawnego, przesądzając, że takie uprawnienie

powinno znaleźć swój wyraz w statucie, określającym również tryb postępowania z obywatelskim projektem uchwały.¹ Projekt Prezydenta, w projekcie przepisów przejściowych proponuje, aby do czasu umieszczenia odpowiednich zapisów w statutach, jednostki samorządu terytorialnego procedowały inicjatywę uchwałodawczą mieszkańców zgodnie z brzmieniem art. 82-87 projektu ustawy (choć na marginesie należy zauważyć, że propozycje Prezydenta w tym obszarze mogą okazać się zbyt skomplikowane do zrealizowania, szczególnie w mniejszych gminach i powiatach).

Ponieważ powołany projekt jest we wczesnej fazie legislacyjnej, współcześnie mamy więc do czynienia z pewną dowolnością ustalania istnienia tego rodzaju uprawnienia inicjatywnego, przejawiającą się w dość dużych różnicach przyjętych rozwiązań praktycznych, ale wywodzących się z tych samych podstaw prawnych.

W pierwszym rzędzie należy odnieść się do zawartej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. **zasady pomocniczości zwanej również zasadą subsydiarności**. W pewnym uproszczeniu, zakłada ona, że wszelkie sprawy publiczne, powinny zostać załatwione na jak najniższym szczeblu i niekoniecznie bezpośrednio przez władze publiczne. Nie bez znaczenia pozostaje również uznanie w treści **Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego prawa obywateli do uczestnictwa w kierowaniu sprawami publicznymi za jedną z demokratycznych zasad**². Autorzy Karty wyrazili również przekonanie, że **istnienie społeczności lokalnych wyposażonych w rzeczywiste uprawnienia stwarza warunki dla zarządzania skutecznego i pozostającego zarazem w bezpośredniej bliskości obywatela**. Karta stanowi akt prawny włączony do polskiego porządku prawnego, więc posiada nie tylko charakter postulatywny, ale ujawnione w niej zasady powinny być realizowane.

---

¹ Projekt ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw. Do pobrania ze strony:

<http://www.prezydent.pl/prawo/ustawy/zgloszone/art,18,projekt-ustawy-samorzadowej.html> dostęp: 01.09.2013 r.

² Europejska Karta Samorządu Terytorialnego sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz. U. z dnia 25 listopada 1994 r.)

Fundacja im. Stefana Batorego ul. Sapieżyńska 10a, 00-215 Warszawa, maszglos@batory.org.pl

Istotne dla ustalenia prawidłowości istnienia obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej jest treść **art. 169 ust 4 Konstytucji RP, stanowiący, że ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące.** Oznacza to, że ustrój, w którego skład wchodzi również ustalenie podmiotów uprawnionych do wnoszenia pod obrady rad projektów uchwał **może być w sposób dalece autonomiczny kształtowane przez same rady.** Z kolei z treści **art. 3 ustawy o samorządzie gminnym³ wynika wprost, że o ustroju gminy stanowi jej statut. W nim więc może i powinien się znaleźć krąg podmiotów umocowanych do wystąpienia z inicjatywą uchwałodawczą.** Warto w tym miejscu przytoczyć wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 lutego 2005 r. (sygn. akt OSK 1122/04), w której stwierdzono m.in, że: „Statut gminy może normować wszystkie zagadnienia ustrojowe gminy nienormowanie wyraźnie w ustawie, byleby nie był sprzeczny z jej przepisami. Wniosek taki wynika z samego charakteru gmin, które powinny samodzielnie normować swą strukturę. Takie stanowisko znajduje również potwierdzenie w regulacjach Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, a w szczególności w regule, że samorządowi należy zapewnić swobodę kształtowania swych organów, jak też niezależność wybranym przedstawicielom”. W podobnym tonie wypowiedział się w wyroku z dnia 8 maja 2012 r. (sygn. akt: III SA/Kr 329/12) Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie potwierdzając, że „Ustawodawca w ustawie o samorządzie gminnym wyraźnie przyznaje prawo inicjatywy uchwałodawczej jedynie organowi wykonawczemu (art. 20 ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym), **jednakże nie oznacza to zasady wyłączności jego prawa inicjatywy uchwałodawczej. W doktrynie przyjmuje się, że inicjatywa uchwałodawcza może być powierzana także innym podmiotom (na przykład grupie mieszkańców czy grupie radnych).**” Poglądy te podzielił wreszcie Wojewódzki Sąd Administracyjny w Olsztynie, który w wyroku z dnia 14 maja 2013 (sygn. akt: II SA/OI 196/13) wyraźnie uznał, że „zawarta w tym zapisie [statutu miast Ełk. przyp-KI] **kompetencja dla inicjatywy obywatelskiej pozostaje "w granicach prawa" wynikającego z art. 169 ust. 4 Konstytucji RP rozumianego jako generalne uprawnienie do kształtowania treści statutu.** Skoro wprowadzone uprawnienie nie narusza żadnego z zapisów ustawy o samorządzie

³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95. z późn. zm.)
Fundacja im. Stefana Batorego ul. Sapieżyńska 10a, 00-215 Warszawa, maszglas@batory.org.pl

gminnym, Konstytucji RP, czy też innego aktu normatywnego to nie sposób uznać, że zapis taki jest niezgodny i pozostaje poza pojęciem " w granicach ustaw".

Z uwagi na powyższe należy podnieść, że **już w obecnym otoczeniu prawnym umożliwienie mieszkańcom zgłaszania projektów uchwał jest zgodne z prawem i z uwagi na powołane wyżej zasady Konstytucji oraz Karty wręcz wskazane**. Na marginesie należy jedynie zauważyć, że uprawnienie do zgłoszenia się z inicjatywą uchwałodawczą nie jest równoznaczne z podjęciem pozytywnej decyzji w zakresie treści zgłoszonego projektu uchwały. W tym obszarze jedyne kompetencje do uchwalenia projektu mają organy stanowiące samorządu terytorialnego. Bez wątplenia jednak sam fakt zaangażowania mieszkańców w zgłaszanie propozycji uchwał jest przejawem upodmiotowienia wszystkich członków wspólnoty samorządowej zamieszkujących dane terytorium.

